

ОЩЕ ЕДИН НАЧИН ДА ПОВИШИМ МОТИВАЦИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ ЗА УЧЕНЕ

Бисерка Василева

Регионален инспекторат по образованието – Сливен

Резюме. Информационните и комуникационните технологии (ИКТ) променят образованието в световен мащаб. Те провокират към търсене на пътища за по-добро качество на образование и в България. Интегрирането на ИКТ в образователната среда повишава качеството, ефикасността и ефективността на образователно-възпитателното взаимодействие между учител и ученици. Създава се значително по-интензивна, педагогически подкрепяща среда за приобщаване на съвременния ученик с различни ценности, нагласи и тенденции към познанието и непрекъснатото учене през целия живот.

Keywords: information and communication technologies, teaching methods, innovative pedagogy

XXI век се характеризира с все по-бързото навлизане на информационните технологии и интернет в живота и в образованието. Системата на образованието днес е поставена пред сериозно предизвикателство – да осигури адекватно обучение на поколение с коренно различен начин на мислене. Информационните и комуникационните технологии (ИКТ) променят образованието в световен мащаб. Те провокират към търсене на пътища за по-добро качество на образование и в България. Социалните мрежи и блоговете са любимите виртуални среди на съвременния ученик и не бива да бъдат подценявани. Днешните деца и ученици няма да напуснат виртуалната среда, защото тя е тяхна реалност. Затова вниманието на учителите днес трябва да е насочено към преосмисляне теориите на преподаване. Ако учителят иска да бъде чул и забелязан, то трябва да ползва това активно пространство. Наблюдаваме непрекъсната поява на нови образователни сайтове или т.нар. „портали“. Образователният портал представлява виртуална среда, осигуряваща достъп до разнообразни учебни ресурси: на първо място, учебно съдържание, но и отправки към виртуални библиотеки, филмови и музикални хранилища, игри и др. Образователните платформи, които осигуряват достъп до разнообразни учебни ресурси, са именно това междинно звено меж-

ду обучението в класната стая и онлайн уроците. Интегрирането на ИКТ в образователната среда повишава качеството, ефикасността и ефективността на образователно-възпитателното взаимодействие между учител и ученици. Създава се значително по-интензивна, педагогически подкрепяща среда за приобщаване на съвременния ученик с различни ценности, нагласи и тенденции към познанието и непрекъснатото учене през целия живот. Достъпът на учениците до съвременните информационни технологии е възможност знанията, които детето и ученикът трябва да покрият като образователни стандарти, да бъдат разработени върху електронни платформи или в други електронни формати, така че участниците в учебния процес виртуално да преживеят знанието. Наличието или липсата на информационна грамотност днес се превръща във все по-важен фактор за интегрирането на човека в обществото – фактор, който в бъдеще вероятно ще създава нови малцинствени групи. Освен от чисто финансови причини информационната грамотност зависи и от други социално-психологически характеристики, сред които определящ е възрастовият признак. Съгласно фактора „степен на боравене с информационни технологии“ се открояват следните четири категории хора: чужди на дигиталното (Digital Aliens), дигитални имигранти (Digital Immigrants), адаптиращи се към дигиталното (Digital Adaptives), дигитални туземци (Digital Natives).

Чужди на дигиталното. Хора над 65-годишна възраст. Това са поколенията на старейшините, строителите и част от поколението бейби бумъри. Характерно за тях е, че те са изцяло предшественици на технологиите. Интернет, онлайн игри, социални мрежи са изцяло чужди понятия за тях.

Дигитални имигранти. Поколението бейби бум и част от поколението X. На възраст от 47 до 64 г. Достигнали са зряла възраст без дигитални технологии. Една част от тях сполучливо се възползват от новите технологии, а останалите ги приемат с неохота.

Адаптиращи се към дигиталното. Поколението X и част от поколението Y. От 32- до 46-годишна възраст. Дигиталните технологии започват да се появяват (в масов смисъл) в юношеските години на това поколение. Поколението Y с желание прегръща технологиите, които го превръщат в консуматор.

Дигитални туземци. Част от поколението Y и поколенията Z и „Алфа“. До 32-годишна възраст. Живеят изцяло потопени в дигиталните технологии.

Образованието е сложна, многофакторна, динамично развиваща се социална система. По своята дълбока същност то е високоорганизиран технологичен процес, който обхваща процедури и стъпки с висока степен на цикличност. От друга страна, образованието е по-скоро нестандартен технологичен процес, близък до творческите интелектуални технологии.

В психологията на човека няма нищо по-важно и по-съществено от мотивите на неговите действия, на бездействието и на постъпките му.

Мотивите (от лат. moveo – движа) се определят най-общо като вътрешни подбуди на действие или поведение (Десев, 1999). Те възникват върху основата на потребности и преживявания, възприятия и представи, понятия и убеждения.

Според Л. Десев мотивът обуславя действие за удовлетворяване на човешки потребности. Възниквайки върху основата на потребностите, мотивът е повече или по-малко адекватно тяхно отражение (Десев, 1999).

Пламен Радев разглежда мотива като конструкт (Радев, 2007), който обяснява следните референти:

- състоянието на възбуждане, което подтиква организма към действие;
- рационализация, потвърждаване или оправдаване на това, което си представяме като причина за нашето поведение;
- подбудител на дейността, който се формира под влиянието на условията на живот на субекта и определя насочеността на неговата активност;
- мотивът е това, което подбужда дейността на човека, това, заради което тя се извършва;
- вътрешна подбуда за действие, свързана с някаква потребност и проявяваща се в динамична насоченост на поведението. В мотивите се отразява личното отношение на субекта към обекти, ситуации и субективни състояния.

Като подбуда и стремеж към достигане на дадена цел, мотивът е съществена причина на действията, но в него намира израз и определящото значение на целите и задачите. Следователно мотивът е едновременно подбуда и основа за оценяване на действието (Дилова, 1989). Осъзната подбуда, която обосновава действието за удовлетворяване на някаква потребност на човека (Философский словарь, 1972).

Според С. Л. Рубинщайн и М. Матюхина мотивите са интеграция на процесуално и резултативно. Това означава, че за ученика е важно не само какво е направил, но и как го е направил (Матюхина, 1984).

Правилното организиране и ръководене на учебния процес благоприятства за развитието на познавателни интереси, изграждането на положителни мотиви за учебна дейност, които, веднъж формирани, сами стават действени вътрешни фактори, по силата на които детето/ученикът усвоява знания и компетентности, формира умения и навици, изпълнява своите учебни задължения.

Л. Десев определя мотивите за учене като вътрешни подбуди, главно осъзнати, по силата на които учащият се усвоява знания, формира умения, навици, изпълнява свои училищни задължения и извършва различни учебни извънкласни дейности (Десев, 1999).

Людмил Кръстев счита, че мотивът за учене отразява насочеността на ученика към различни страни на учебната дейност.

Пламен Радев разглежда мотива за учене като конструкт (Радев, 2007), който има за референт:

– това, което подбужда ученика да учи;
– съществените основания, причини и целеуказващи фактори, които подтикват и насочват индивида към учене.

Характерни черти на мотивите за учене са:

– насоченост към знанието, като непосредствен вътрешен подбудител за активност, и към начините за придобиването му;

– удовлетвореност от участието в познавателната дейност и самодейност и неудовлетвореност от постигнатото;

– общо положително емоционално отношение към училището и свързаните с него обекти;

– стремеж да се прониква в същността на изучаваните предмети и явления, да се разкриват техните сложни връзки, логически зависимости и закономерности;

– преодоляване напрежението и трудностите при решаване на учебно-познавателни и трудово-творчески задачи;

– желание за непрекъснато усъвършенстване на собствени интелектуални възможности, стремеж към самообразование и самовъзпитание.

Всяко дете/ученик се ръководи в дейността и поведението си не от единствен мотив, а от цяла система мотиви – полимотивация. Учебната дейност има полимотивационен характер и се отличава с йерархичност на мотивационната си структура, съставена от основни (ядрени, господстващи) – главни, и периферни (подчинени) – второстепенни мотиви. В зависимост от трайността на усвоените знания, умения, навици, компетенции и от качеството на подготовка на детето/ученика за живота, т.е. резултат от дейността, мотивите за учене се делят на:

– **положителни или правилни:**

– потребности от труд, познание, творчество, самовъзпитание, учебно-познавателни и професионални интереси, жизнени перспективи и мечти;

– граждански, нравствени и интелектуални чувства – любознателност, чувство за дълг и отговорност, за чест и лично достойнство, за срам и др.;

– подражание, в смисъл на стремеж към идентификация с учители, родители и други лица;

– мотиви за престиж – стремеж към самоутвърждаване и заемане определено място в групата;

– комуникативни мотиви – необходимост от общуване в процеса на обучение, от оценка и одобрение от страна на съученици, учители, родители; стремеж към получаване на похвали, възнаграждения, избягване наказания и действия по принуда.

– **отрицателни или неправилни.**

Съществуват и други класификации на видовете мотиви за учене. Ще се спрем само на една част от тях.

Според Пламен Радев мотивите за учене могат да бъдат (Радев, 2007):

1. Познавателни мотиви, които стоят в основата на стремежите към компетентност, осигуряват настойчивост за преодоляване на трудности в ученето, предизвикват познавателна инициатива и активност:

- широки познавателни мотиви – ориентация към ново, различни интереси;
- учебно-познавателни мотиви – ориентация към начините, техниките и формите на учене, стремеж към самостоятелност;
- мотиви за самообразование.

2. Социални мотиви:

- широки социални мотиви – за полезност на другите, дълг и престиж, разбиране за права, отговорности и задължения;
- тесни социални (позиционни) мотиви – стремеж към определен статут в обществото, търсене на одобрение и признание, ориентация към благополучие и пр.;
- мотиви за социално сътрудничество – стремеж към общуване и комуникация, участие в различни форми на социалния живот, ориентация към помощ и интегриране и пр.

3. Според ориентацията, която придават на личността, мотивите могат да бъдат:

- *Практическо-житейски мотиви:*
- придобиване на желана професия;
- стремеж към по-голяма самостоятелност;
- стремеж към полезност в семейството.
- *Културно-интелектуални мотиви:*
- разбиране за значението и смисъла на човешкия живот;
- желание да се развият способностите;
- желание за майсторство в определена област;
- стремеж за създаване на нещо ново.
- *Личностни мотиви:*
- стремеж към лидерство;
- стремеж към перфекционизъм и безпогрешност;
- честолюбие;
- желание за добра репутация;
- страх от лоши оценки;
- интереси в определени области.
- *Просоциални мотиви:*
- стремеж за заемане на определено място в обществото;
- създаване на добро семейство;
- успехи в съперничеството и конкуренцията.

Според Г. Розенфелд мотивите за учене са свързани с (Rosenfeld, 1973):

- ученето като удоволствие от функциониране (от дейностите, от общуването с другите, от решаването и преодоляването на трудности);

- ученето като стремеж да се постигат лична изгода и привилегировано положение;
- ученето като основа за социална идентификация;
- ученето като стремеж да се повиши социалният статут, да се избегнат неуспехите, подигравките и пр.;
- ученето като следствие от принуда и натиск;
- ученето като следствие от чувство за отговорност и задължения;
- ученето като основание за жизненото му практическо значение;
- ученето като идентификация с обществени норми, потребности и принципи.

Според В. Хениг мотивите за учене са (Hennig, 1978):

- граждански мотиви;
- познавателни мотиви;
- мотиви за социална идентификация с родителите;
- мотиви за социална идентификация с учителите;
- мотиви от преживяване на привлекателността и занимателността на учебното съдържание;
- материални мотиви за бъдещ добър живот;
- мотиви на престиж в обществото.

Когато мотивът се осъзнава от личността, се превръща в мотив цел и получава актуална подбудителна сила. Затова е необходимо учителят да доведе социално значимите мотиви до равнище на тяхното пълно осъзнаване и по този начин те получават реална действена сила в поведението на учениците. Целенасоченото развитие на мотивите се осъществява в организацията и съдържанието на учебната дейност.

Важно място в понятиятната система на педагогическата психология заема понятието мотивация. То отразява състоянието на личността, при което тя съзнателно избира определен начин на поведение, начин за удовлетворяване на възникнала потребност. Мотивацията стимулира личността в нейните усилия към постигането на желаните цели, най-често това са успехи, високи постижения, за които се изисква висока мотивация, но също така и за ежедневни или обичайни дейности към постигането на определен резултат. Според Л. Десев мотивацията определя до голяма степен количествено-качествената характеристика на настоящи действия, респективно бездействие, и същевременно помага да се предвиди бъдещо поведение (Десев, 1999).

Л. Кръстев разглежда мотивацията като йерархическа система на много равнища, в която различните мотиви се намират в единство и взаимодействие (Николов, 2007). В понятието мотивация включва всички видове подбуди: мотиви, потребности, интереси, стремежи, цели, влечения, мотивационни установки или диспозиции, идеали и т.н. Според него мотивацията е ядро в общата психологическа структура на личността. Системата от мотиви, намиращи се

в противоречие и единство помежду си, регулиращи дейността и поведението на човека, могат да се разглеждат като база в психологическото развитие на личността.

Мотивацията в най-общ смисъл е това, което оказва влияние върху създаването и поддържането, избора и насоката, като цяло, в човешкото поведение, тя подтиква хората да търсят, изискват, трансформират и използват знанията си. Тя е свързана и с желанието за участие в процеса на обучение, но също така засяга и причините, които лежат в основата на активното участие в различните дейности.

Мотивацията е един общ термин, който обхваща огромен брой термини и концепции (например като интерес, любопитство, стремежи, самоконтрол и др.).

Мотивацията се разглежда още като вътрешна детерминация на човешкото поведение, като специфична човешка форма на психична мобилизация при решаване на сложни задачи на равнище съзнание или поведение на личността.

Мотивацията може да бъде вътрешна и външна – породена от вътрешно желание за постигането на определени резултати или следствие от външни фактори. Мотивацията трябва да се разглежда в съпоставка с индивидуалните черти на характера, които са постоянни (например плах, екстровеит, съвестен) и емоционалното състояние, което е временно (например гняв, тъга, радост).

1. Вътрешна мотивация – настъпва, когато хората са вътрешно мотивирани, за да създадат нещо, което предизвиква задоволство у тях.

2. Външна мотивация – настъпва, когато хората са мотивирани от външно задоволство като награда, оценки, пари и др.

Мотивацията за учене заема централно място в педагогическата психология. Мотивацията за учене се определя като стимул, подбуда за създаване и поддържане на намерения и целенасочени учебни действия. Нейната важност е в това, че тя определя степента на активна причастност (въвлеченост) на ученика и отношението му към обучението. Да мотивираш, означава да осигуриш повод или да предизвикаш потребност или желание у човек да действа.

Мотивацията за учене може да се разглежда едновременно и като генерална черта на личността, и като състояние, обусловено от ситуацията. Тя включва различни мотиви за учене. Те са преди всичко осъзнати вътрешни подбуди, по силата на които се полагат усилия за усвояване на знания, за формиране на умения и за качествено изпълнение на учебната дейност. Най-силните мотиватори за един човек могат да са безсилни при друг.

Мотивацията за учене е вътрешен процес, който активира, ръководи и поддържа поведението в течение на времето. Има различни видове мотивация с варираща интензивност, цели и посоки. Мотивацията да се учи, е от важно значение за ученици и учители.

Създаването и развитието на мотивацията за учене има три страни:

- в самото учене;
- в училищните условия и среда;
- в обкръжаващия свят на този, който учи.

Формирането на мотивацията зависи от възрастта и по принцип се базира на своеобразието на личността. В училище създаването и развитието на мотивацията е немислимо без включване на учениците в различни форми на активност и интеракции. За формиране на мотивацията много важно значение имат психичните новообразувания, свързани с целеформирането, целеполагането, стратегиите на учене, познавателната и социалната позиция на ученика, рефлексията и др. Особено ефективно е разбирането на смисъла на дадени действия и положителните преживявания при преодоляване на трудности.

Възможно е обучаваните да имат еднаква мотивация да изпълняват дадена задача, при което причините за тяхната мотивация са различни. Обучаемото, което е вътрешно мотивирано, се заема с дадена дейност заради самата нея и удоволствието, което тя предоставя или удовлетворението от изпълнението ѝ, докато ученикът, който няма вътрешна мотивация, се представя, за да получи възнаграждение или да избегне някакво външно наказание.

Мотивацията е необходима за постигане на по-високи резултати при ученето. Тъй като ученето започва още с раждането и продължава през целия живот на човека, т.е. за хората то е вродено като необходимост, дори и да не протича във формална среда, учащите имат нужда от специален стимул за активни, целенасочени и постоянни усилия в ученето.

Изключително важен аспект на мотивацията за учене е получаването на пряка и адекватна обратна връзка в процеса на обучение между целенасочените действия, качеството и особеностите на получаваните резултати. Когато обратната връзка дава информация на индивида колко близко е до постигането на целта, този факт може да го окуражи да постигне повече, дори да използва нови стратегии на учене. Чрез обратната връзка индивидът може да научи кога е постигнал целта и е успял, а това го кара да се чувства удовлетворен, компетентен и достатъчно уверен, за да си постави следваща, по-висока цел. По този начин се постигат резултати, които имат психологическа значимост и действат като активни мотиватори по посока на извършването на учебната дейност с още по-голямо упорство и настойчивост.

Правилното и целесъобразно организиране на процеса на учене благоприятства за изграждането на положителна мотивация за учене, за развитието на познавателни интереси, които, веднъж формиращи, се превръщат в действителни вътрешни фактори за подобряване на качеството и ефективността на учебната дейност. Тъй като мотивацията за учене се отнася до вътрешните състояния, които осигуряват мотивационна енергия по посока на реализирането на конкретно поведение и постигането на предварително поставени цели в

процеса на обучение, то тя се дефинира в термините на цели, които насочват или подтикват учащите се към постигането им чрез идентифицирането на мотивационната сила на предхождащите събития или чрез детерминирането на мотивационните значения на фактическите или когнитивно представените резултати.

Мотивацията е един от най-критичните компоненти на ученето и е сред най-трудните за измерване. Какво кара даден ученик да желае да учи? Във всеки клас виждаме деца/ученици, които нямат изразена мотивация за учене. Зад немотирираното дете/ученик стоят немотириращи възрастни: родители, учители, роднини или културата на общността, към която принадлежи семейството. Приятелите на детето/ученика също са значим фактор при мотивация или демотириация за учене. Стремещът към одобрение от връстниците може да изиграе много лоша шега. В тийнейджърска възраст децата са много податливи на груповия натиск на връстниците си. И ако детето/ученикът попадне в среда, в която е непрестижно да се изкарват шестици, то се стреми да демонстрира пониска заинтересованост към ученето, за да бъде одобрявано. В много голяма степен учениците очакват да се учат, ако техните учители очакват от тях да се учат. Това задължава учителите да умеят да разграничават мотивите, да могат да анализират механизмите и резултатите от активиране на едни или потискане на други мотиви в учебната дейност. Затова и познавателната потребност, управлявана от учителите, се явява подбудителна предпоставка за активността на детето/ученика.

Всяко дете/ученик усвоява различно количество информация, поднесена за едно и също време от учителя:

- при слушане – 10%;
- при гледане – 20 %;
- при слушане и гледане – 40 – 50%;
- при активно участие – 80 – 90%.

Различна е и активността на ученика при различните методи на преподаване:

- степента на активност на ученика при изложение от учителя е 5%;
- при четене на текст – 10%;
- при аудио-визуални методи – 20%;
- при демонстрация – 30%;
- при дискуссионни методи – 50%;
- при практически работи – 75%;
- при обучение на другите – 90%.

Още в XVII век Ян Амос Коменски в своята „Велика дидактика“ съветва учителите да преподават новото учебно съдържание така, че учениците да го възприемат с колкото се може повече сетива: „да го видят, да го пипнат, да го чуят и ако може, да го вкусят“.

Много и различни са начините за повишаване на мотивацията на детето/ученика за учене. Ние ще се спрем само на един от тях – използването на мултимедийни презентации с елементи на анимация в обучението.

Днес, с бързото навлизане на ИКТ в живота и в образованието, комбинацията между видеоизображение, музика, текст, говор и анимация обогатява възможностите за възприемане на информацията и човек може с по-малко усилия да възприеме по-голям обем от знания. Ето защо тя е подходяща за различните видове презентации, обучения, реклами, приложения в шоу бизнеса и филмовата индустрия. Мултимедийната презентация с елементи на анимация е средство за лесно и удобно представяне на информация пред аудитория. Възможността ѝ да съчетава контрастиращ текст с мултимедийни средства, като изображения, звуци, видеа и други, я правят интересна и разбираема за слушателите. Използването на мултимедийни презентации с елементи на анимация спомага изключително много за прихващане и задържане на вниманието на публиката, тъй като така се ангажира не само слухът им, а и техният поглед. Създаването на мултимедийни приложения се постига с помощта на специализирани софтуерни продукти и технически средства. В практическо приложение е известен доста богат набор от мултимедийни софтуер, като: продуктите на Macromedia (Director X и др.), Toolbook, BlackBoard, някои от продуктите на Adobe (Adobe Premiere) и др. В зависимост за каква аудитория е приготвена една презентация тя може да бъде: информативна, развиваща умения и навици, мотивираща и забавна/приятна.

В съвременното глобализиращо се и динамично общество владенето и ползването на информационните и комуникационните технологии е съществен елемент от функционалната грамотност на всеки човек, необходимо условие за неговата лична и професионална реализация и израстване. Това задължава учителите да подготвят децата и учениците не само като активни и пълноценни граждани, но и като граждани на дигиталното общество. Въвеждането на информационни технологии в образователната система прави процеса на обучение по-гъвкав и по-ефективен. Днешните обучавани попадат под въздействието на модерните технологии още от най-ранна детска възраст по лек и естествен начин, приемайки ги като форма на общуване със заобикалящия свят. Новите информационни технологии и техните интерактивни характеристики пораждаат у децата доверие и желание за общуване с тях и дават възможност на познанието и света да навлизат в техния живот. Чрез компютъра и интернет учениците търсят и намират многобройни и различни канали на информация, което разширява хоризонта им. Създадените е-платформи за нуждите на образованието са много подходящи за учебните часове, тъй като чрез тях могат да се моделират различни учебни задачи, съобразени със степента на знания на учениците по конкретната тема, с техните психологични особености и с тяхната мотивация за учебна дейност. Урок с мултимедийно презентиране с елементи на анима-

ция е този, при чието реализиране са използвани мултимедийни образователни ресурси: анимация, звук, графична и текстова информация, създадени като ppt, swf, html-файлове. В този вид уроци се дава възможност да се моделират процеси и явления, които не могат да се наблюдават по друг начин. Учебният материал може да бъде поднесен достатъчно атрактивно, което да задържи вниманието на обучавания. Уроците с мултимедийно презентирание с елементи на анимация могат да заменят скъпоструваща техника и материали, необходими за лабораторни упражнения по дадена тема. Това обучение дава възможност: за индивидуализация на обучението, за самопроверка и самооценка чрез тестове, за обучение по всяко време и на всяко място. Позволява да се използват разнообразните подходи на мултимедийната среда и да се прилагат подходи, които интерпретират реални условия и ситуации. Учителят може да използва уроците с мултимедийно презентирание с елементи на анимация във всеки час, както при преподаване, така и при упражнения, изпитване или обобщаване и систематизиране на знанията. Уроците предоставят широко енциклопедично знание, актуална информация и богата мултимедия – анимации, симулации, видео- и аудиоматериали, интерактивни упражнения, съпътстващи обучението по различни предмети. Подходящи са за директно използване в клас, както и за самостоятелна работа въкъщи.

Разбира се, наред с положителните страни обучението чрез мултимедийно презентирание с елементи на анимация има и отрицателни страни:

- намалена е връзката учител – ученик;
- не трябва да се пренебрегва и фактът, че мониторът изморява очите повече, отколкото четенето от хартиен носител;
- не всички училища и не всеки ученик имат равни възможности за използване на компютърна техника и интернет.

Отчитайки положителните и отрицателните страни, може да се заключи, че при съчетаването на добрата методика на преподаване с атрактивните възможности за компютърно моделиране и визуализиране могат да се създадат условия за по-качествено обучение. Неотменната роля на учителя като главен двигател в процеса на обучение ще се запази. Учебното съдържание, поднесено чрез мултимедийно презентирание с елементи на анимация, освен че дава добри възможности за онагледяване и възприемане, може да постави и редица предизвикателства пред учениците, подсилващи интереса им към науките.

Образователната среда е не само и не толкова средство за преподаване, а е преди всичко инструмент за постигане на стратегии за ефективно учене. Психологическите предимства на виртуалната образователна среда са:

- естетизация на обучението;
- визуализация на учебното съдържание;
- възможност за самообучение;
- разкрепостяване на преподавателя от „тебешира и дъската“;

– чувство за съпричастност към съвременното информационно-технологично общество.

Използването на онлайн платформа за обучение е едно чудесно предизвикателство за българския учител и предимство при преподаване на учебния материал както в учебните часове, така и време на принудителна ваканция. Най-често използваните образователни платформи са: Moodle, Fronter, DuKnow, MyLab, u4ili6teto.bg, E-learning, CRTeacher, Desire2Learn, Coursera, Phoenix и т.н. Съществува възможност да се създадат индивидуални курсове за всеки участник в учебния процес, които могат да се променят спрямо успеха на детето/ученика. Онлайн продуктите помагат на преподавателите да следят развитието на всеки ученик, неговите силни и слаби страни и да определят на кои сфери да обръща по-голямо внимание. Съществува възможност за работа във виртуална класна стая, във форум или чат, като учителите могат лесно да правят анализ на грешките и да видят кои теми се нуждаят от повече обсъждане. Това е пример за работещо електронно обучение, което със сигурност намалява негативните ефекти от изненадващо и непредвидено пропуснати учебни дни. И което е много важно – при такава организация на учебния процес не се налага учителите да реструктурират учебния материал, не съществува опасност от натрупването на теми, които да се преподават за кратко време на учениците и това да ги затрудни, да създава нежелан дискомфорт. Ефектът от използването на образователната платформата е поразителен. Всеки учебен предмет става интересен дори на тези ученици, които преди това не са му обръщали особено внимание. Използването на подходяща електронна платформа може да подпомогне учителите в тяхната ежедневна работа и да ги подкрепи при развиването на индивидуалните умения на учениците до техния максимален потенциал. Учителите, от една страна, могат да качват и да използват всякакъв тип ресурси, които да бъдат на едно място, в рамките на съответната платформа. От друга – могат да използват задания, тестове, речници и други инструменти, за да изпитват своите ученици и да им поставят оценки. Оценяването е значително по-бързо и по-лесно, което позволява на преподавателите да отделят повече лично внимание на учениците, и то без да трябва да полагат излишни усилия. За съжаление, технологиите често могат да бъдат непредсказуеми и е важно, като учители, да имаме и план Б, който може да използваме, ако технологиите решат да ни предадат в изключително важен момент, какъвто за нас е всеки учебен час. От нас, учителите, зависи какво образование ще получат учениците на България. Бъдещото развитие на образованието е свързано с публикуването на нови материали в електронната библиотека, с изработването на модул за on-line тестове и обучение: уроци с мултимедийно презентирание и съпътстващи учебни материали, включително и такива за ученици със СОП. Бъдещото развитие на образованието е свързано и с е-управлението на това образование. Непознаването и притеснението на някои учители от новите технологии е една от причините уроците с мултимедийно презентирание да не се използват

все още широко в българското училище, в българската образователна система. Ако за нас, възрастните, интернет е един смел нов свят, то за учениците това е просто техният свят. И да не забравяме, че ако сега процесът на използване на електронни платформи в средното образование става много бавно, то нашите ученици вървят напред и не ни чакат.

Демонстрираната на голям екран във вид на текст или графика информация въздейства върху по-голям брой сетива, увлича, поставя ученика в ситуации да търси решения и допълнителни източници на информация. Обогащаването на учебната практика с интерактивна медия предоставя средства за повишаване на интереса към учебния процес, дава възможност чрез използването на компютри в часовете учениците да поемат контрол върху обучението си и постепенно да преминат към онлайн обучение.

Наред с традиционните методи на обучение учителите могат да използват и някои специфични начини за прилагане на информационните и комуникационните технологии, които имат потенциал да повишат опита в преподаването и ученето.

1. Ръководещ метод – информацията се представя на учениците с подходящо ниво и темпове, даващи възможност за получаване на обратна връзка за напредъка в обучението.

2. Поддържащ метод – технологиите се използват за повишена прецизност при представяне на уроците.

3. Ресурсен метод – технологиите се използват за достъп до информация.

4. Свързващ метод – технологиите се използват за комуникация между учениците (например: електронен дневник, електронна поща и т.н.).

5. Метод на изследване и контрол – технологиите подпомагат ученика да проучва, изследва, експериментира и изгражда решения.

Чрез технологиите се насърчава и самостоятелно ориентираното обучение, при което ученикът заема централно място. В процеса на обучението учителят трябва да научи учениците да мислят аналитично и самостоятелно да се справят с всяка задача. С помощта на уроците с мултимедийно презентирани елементи на анимация пропуските в знанията и уменията на учениците, както и пропуските, свързани със сложни или „тънки“ в логическо отношение моменти от решението на задачата, могат да бъдат попълвани бавно, постепенно и с темпото, с което може да работи конкретният ученик.

Всеки учител и всеки директор на училище трябва да има ясна представа за постиженията на учениците в края на учебния срок и на учебната година съобразно Държавните образователни изисквания за учебното съдържание. Всеки учител трябва да може да:

- определя процента на учениците, покрили държавните стандарти;
- разделя учениците на групи съобразно праговете за покриване на съответния процент учебно съдържание;
- определя степента на успеваемост на учениците по конкретни стандарти;

– набелязва мерки за отстраняване на пропуските в знанията на учениците и да работи за реализирането на тези мерки.

Българският ученик трябва да усвоява знания и да формира умения, компетентности, съпоставими със знанията, уменията и компетентностите на своите връстници от другите европейски държави.

И днес с пълна сила звучи мисълта на Джон Дюи: „Ако днес преподаваме така, както сме преподавали вчера, ние ограбваме нашите деца за утре“.

Използването на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) в обучението както самостоятелно, така и като част от обучението по различните дисциплини, цели оползотворяване на познавателния потенциал на учениците, базирайки го върху атрактивни и разнообразни ресурси. Създава се значително по-интензивна, педагогически подкрепяща среда за приобщаване на съвременния ученик с различни ценности, нагласи и тенденции към познанието и непрекъснатото учене през целия живот. Концепцията за учене чрез преживяване, чрез опит, чрез правене е приложима и във виртуално организиран дизайн на обучението. Знанията, получени в процеса на обучение и ползване на нови технологии, рефлектират върху всички умения, свързани с житейската реализация на личността и възможността ѝ за социална интеграция. Една голяма част от дейностите на МОН – държавни зрелостни изпити, външно оценяване, поддържане на регистри за завършена образователна степен, извънкласни дейности, целодневно обучение и др., е свързана с използването на националната ИКТ инфраструктура. Учениците са готови да възприемат новия начин на преподаване, защото той е по-атрактивен и ги мотивира да бъдат активни участници в учебния процес. Една част от ученици и учители ползват ресурсите на образователните сайтове и националната образователна мрежа, подходящо избран образователен софтуерен продукт, съобразен с учебното съдържание, с държавните образователни изисквания и с възрастовите особености на учениците, както и с очакваните резултати от обучението. Чрез използването на уроци с мултимедийно презентирание с елементи на анимация в учебно-възпитателния процес се постигат следните положителни качествени промени: създават се условия ученикът да преживее и разбере представената ситуация, проблем и знание, като работи във време и с темпо, което е най-добро за него; работата на всеки ученик може да бъде оценявана и пропуските да бъдат своевременно попълвани, създава се възможност за активиране и мотивиране за учене, за проявена икономичност по отношение на време, материали и средства в процеса на обучението.

Учителите имат своите притеснения от въвеждането на този вид обучение.

– Учителите ще изпуснат контрола в класната стая и се измества отговорността на учителя – от основен източник на информация в традиционното обучение към направляващ, съветващ, организиращ при обучение с приложение на мултимедийно презентирание с елементи на анимация. Това са нови роли на учителя, които в преобладаващата част не са достатъчно практически познати, но веднъж

опознали на практика потенциала на този начин на преподаване за мотивиране и активизиране на учениците, учителите ще установят, че проблемът с дисциплината и контрола над учебния процес в класната стая „автоматически“ отпада.

– Въвеждането на мултимедийно презентирание с елементи на анимация в учебно-възпитателния процес изисква компютърна и интернет грамотност на обучаваните и съответна квалификация на учителите, което за някои училища към настоящия момент е сериозен проблем.

Използването на уроци с мултимедийно презентирание с елементи на анимация, поднесени по начин, достъпен за всеки ученик и съобразен с неговите специфични особености, неговите пропуски в знанията и нагласи за учебна дейност, е шанс за тези ученици, които трудно се приспособяват към училищната система, да скъсат разстоянието в знанията, което ги дели от успяващите ученици. Използването на мултимедийни презентации с елементи на анимация е средство за повишаване и на успеваемостта: учениците, които имат затруднения в обикновените класове, понякога получават по-силен подтик, когато учат с помощта на новите технологии, т.е. използването на подходящо създадени уроци с мултимедийно презентирание с елементи на анимация, съобразени със знанията, уменията, темпото на работа и нагласите за учене на тези ученици изведнъж рязко повишава мотивацията им за участие в учебно-възпитателния процес и разкрива по-пълно техните дарби.

За обучение, при което се използват мултимедийни презентации с елементи на анимация, са налице следните показатели и критерии.

Показател 1: Личностна ориентираност на обучението

Критерий 1: Адекватност на учебния процес с компетенциите, потребностите и интересите на учениците (познаване на личността на ученика).

За наличието на такава адекватност говорят:

- информираността на учителя за характеристиките (очаквания, потребности, интереси, личностни характеристики) на учениците от класа;
- целенасочената работа на учителя за максимално използване на силните страни на всеки от учениците и преодоляване на слабостите;
- съобразяването на организацията на учебните занятия (методите, дейностите и средствата) с предварително диагностицираните стилове на учене;
- стимулирането на самопознанието и саморефлексията в контекста на учебните дейности и задачи.

Критерий 2: Изясняване на целите на обучение на учениците и подпомагане на учащите се в осмисляне на собствените им цели.

За изясняването на целите на обучение на учениците и подпомагане на учащите се в осмисляне на собствените им цели свидетелстват:

- съдействието на учителя за оценяване на знанието на това, което се изучава;
- споделяне на резултатите от учебните дейности;

- оценка на представянето спрямо очакваните резултати в подкрепа на постигането на учебните цели;
- стимулиране на учениците да участват в поетапно договаряне на целите;
- поставяне от учениците на нови цели съобразно с текущите резултати и придобитите математически компетентности.

Критерий 3: Използване на „мотивиращи“ стратегии за преподаване и учене, които отговарят на потребностите на учениците и правят ученето интересно.

Използването на „мотивиращи“ стратегии се илюстрира от:

- специалното внимание на развитието на уменията за учене, промяната на остарелите поведенчески модели;
- развитието до максимален потенциал на нови индивидуални умения и нагласи на учениците чрез използване на подходящо поднесен урок с мултимедийно презентирание с елементи на анимация;
- творческото участие на учениците и активното им включване в учебния процес, желанието им да проучват, изследват, експериментират и изграждат решения;
- учениците сами са автори на уроци с мултимедийни презентации. Всеки тест по всеки предмет може да бъде съставен от въпроси, измислени от самите ученици;
- достъпът до информацията е представен на обучаемия с подходящо ниво и темпове, даващи възможност за получаване на обратна връзка за напредъка в обучението;
- повишената ефективност на учене и преподаване.

Критерий 4: Осигуряване на подходяща и последователна подкрепа за всички ученици.

За осигуряването на подходяща и последователна подкрепа за всички ученици говорят:

- създадените индивидуални курсове за всеки участник в учебния процес, които се променят спрямо успеха на детето/ученика;
- осъществяването от учителя на целенасочена подкрепа и интервенции;
- предлагането от преподавателя на достъпна информация и консултиране – групово или индивидуално; on-line или при използване на фронтална организация на обучение (в реално време).

Критерий 5: Работа в партньорство с учениците.

Работата в партньорство с учениците проличава от:

- представянето на възможност учениците да изразяват своята гледна точка, да представят свое мнение по разглежданата тема;
- изграждането на чувство за принадлежност и насърчаването на по-високи стандарти;
- учениците заедно с учителя са автори на уроци с мултимедийно презентирание с елементи на анимация.

Критерий 6: Наличие на значими за учениците стимули в образователната среда.

За наличието на значими за учениците стимули в образователната среда говорят:

– организацията и целесъобразното използване на пространството в учебната зала;

– обогатяването на образователната среда с разнообразни материали и атрибути, които са значими за учениците стимули, свързани с техните интереси и потребности;

– стимулирането на познавателна, емоционална и дейностно-творческа активност на учениците.

Критерий 7: Ефективност на комуникацията в рамките на учебния процес.

Доказателствата за ефективната комуникация в рамките на учебния процес са:

– откритото общуване с всеки ученик и общо с класа;

– изслушването на всеки ученик от учителя и проявяването на разбиране, тактичност и толерантност към техните идеи, виждания и предложения;

– гъвкавото съчетание на индивидуалната с груповата работа и сравнително по-малко използване на фронтална организация на взаимодействието.

Критерий 8: Наличие на позитивен микроклимат.

За наличието на позитивен микроклимат говорят:

– създаването на атмосфера на сигурност, увереност, съвместно творчество и сътрудничество;

– използването на подкрепящ стил на взаимодействие;

– проявата на добронамерено и дружелюбно отношение от учител към ученици, изразена в загриженост, интерес и толерантност към техните потребности и интереси;

– насочването на учениците от учителя към вярно и точно ориентиране и анализиране на конкретна учебна ситуация, за идентифициране на проблема в нея;

– стимулирането на сътрудничество между учениците, между тях и учителя;

– наличието на условия за оценяване на значимостта от постигнатите резултати;

– насърчаването на уважение към различието;

– възприемането на грешките като шанс за повторен опит и коментиране на успехите както на целия клас, така и на всеки ученик, за да се опознаят собствените възможности;

– публично изразяване на доверие към учениците, които са изпълнили добре задачата, и вяра в тези, които имат известни пропуски.

Показател 2: Степен на мотивиране на учениците

Критерий 1: Наличие на условия учениците да са в активна субектна позиция.

Критерий 2: Наличие на дейности с практическо приложение.

Критерий 3: Наличие на условия за себепознание, самооценка и саморегулация.

Критерий 4: Позитивно оценяване (конструктивна критика).

Критерий 5: Мотивираща образователна среда.

Критерий 6: Стимулиране на любознателност у учениците.

Критерий 7: Предоставяне отговорности на учениците на и избор между две или повече възможности.

Критерий 8: Превръщане на ученето в забавно прекарано време.

Използването на мултимедийни презентации с елементи на анимация създава условия за личностна ориентираност на обучението – поставяне на ученика в центъра на учебния процес. Налице е адекватност на учебния процес с компетенциите, потребностите и интересите на учениците, много добро познаване на личността на ученика. Изясняват се целите на обучение на учениците и се подпомагат учащите в осмисляне на собствените им цели. Използват се „мотивиращи“ стратегии за преподаване и учене, които отговарят на потребностите на учениците и правят ученето интересно. Осигурява се подходяща и последователна подкрепа на всеки ученик. Работи се в партньорство с учениците и има ефективна комуникация в рамките на учебния процес. Налице са позитивен микроклимат и значими за учениците стимули в образователната среда. Учениците са поставени в активна субектна позиция. Имат условия за себепознание, самооценка и саморегулация. Осъществява се позитивно оценяване (конструктивна критика). Образователната среда е позитивна и мотивираща. Има възможност за рефлексия върху собствената дейност. Учениците са удовлетворени от добре свършената работа.

Уроците с мултимедийно презентирание с елементи на анимация не са новост дори и за българското образование. Добрият урок с мултимедийно презентирание с елементи на анимация изключително много зависи от образователната платформа, която се използва, и от начина, по който е разработен, от екипа, от компетенциите на учителите, които ще работят с него. Добрият урок с мултимедийно презентирание с елементи на анимация трябва да бъде съобразен със знанията, уменията и компетенциите на конкретния ученик. Той може и трябва да бъде приложим и за ученици със СОП след подходящо трансформиране от специалисти. Уроците с мултимедийно презентирание с елементи на анимация са подходящи преди всичко за деца и ученици, за които майчиният език е различен от българския език. Такъв учебен процес е мотивиращ за учениците. Според учениците дейностите, в които активно участват, са приложими и имат полза лично за тях. Съществува връзка на това, което се изучава, с живота и с други аспекти на ученето, защото се дават примери как може да се използват знанията

и уменията не само в момента, но и в бъдеще. За учениците ученето е забавно прекарано време, удовлетворение от добре свършената работа в съчетание с ведро творческа обстановка. Използването на уроци с мултимедийно презентирани с елементи на анимация е стъпка към прилагане на дистанционно обучение. При наличие на такова обучение качествено образование могат да получат и деца/ученици със СОП, които не могат да посещават училище, както и деца/ученици, живеещи в най-отдалечените кътчета на страната ни. Учебно-възпитателният процес, поднесен на децата и учениците с помощта на мултимедийни презентации с елементи на анимация, повишава мотивацията им за учене, гони скуката от час и влияе върху намаляване на процента на отпадащите ученици.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Десев, Л. (2000). *Педагогическа психология*. София: Аскони-издат.
- Дилова, М. и колектив. (1989). *Речник по психология*. София: Наука и изкуство.
- Матюхина, М. (1984). *Мотивация учения младших школьников*. Москва: Педагогика.
- Николов, П. и колектив (2007). *Педагогическа психология*. Благоевград: Университетско издателство.
- Радев, П. (2005). *Обща училищна дидактика*, Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“.
- Радев, П. и др. (2007). *Педагогика*. Пловдив: ИК „Хермес“.
- Hennig, W. (1978). *Lernmotive bei Schülern*. Berlin: Volk und Wissen.
- Rosenfeld, G. (1973). *Theorie und Praxis Lernmotivation*. Berlin: VEB Sciences.
- <http://www.mccrindle.com.au>.

ANOTHER WAY TO INCREASE STUDENTS' MOTIVATION TO LEARN

Abstract. Information and communication technologies (ICT) influence educational process worldwide. They contribute to the better quality of education in Bulgaria. The integration of ICT in the educational environment enhances the quality, efficiency and effectiveness of educational interaction between teacher and students.

✉ **Dr. Biserka Vasileva**
Regional Inspectorate of Education – Sliven
18, Bratya Miladinovi Str.
8801 Sliven, Bulgaria
E-mail: biserka_ym@abv.bg

Първа национална научна конференция

**РЕФЛЕКСИЯ И ОБУЧЕНИЕ
– СТРАТЕГИИ, ТЕХНОЛОГИИ, ПРОГНОЗИ**

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Първа национална научна конференция

РЕФЛЕКСИЯ И ОБУЧЕНИЕ

– СТРАТЕГИИ, ТЕХНОЛОГИИ, ПРОГНОЗИ

Уважаеми читатели,

През ноември 2015 г. в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ се проведе Първата национална научна конференция на тема „Рефлексия и обучение – стратегии, технологии, прогнози“.

Тематичен център на форума са въпроси, свързани с теоретични концепции за рефлексията и интерпретацията им в иновационнопедагогически технологични решения, допринасящи за интелигентен растеж и развитие на образованието в средното и висшето училище.

В поредни броеве сп. „Стратегии на образователната и научната политика“ ще публикува доклади от конференцията.

